

Panun rakincita

Kersti Bergroth kirjoittaa oma-elämäkerrallisessa muistelmateoksessaan "Oma muotokuva", että sota on tehty meille normaalielämäksi. Niin on tosiaan ollut asiantaita ja, jos mietimme tarkoin tilanneita niin miten olisimmekaan kestäneet jos niin ei olisi tapahtunut. Meidän on itse kunkin — kotona ja rintamalla — ollut pakko ajatella, totuttautua ajattelemaan, että se, mikä nyt on kohdallamme, on enemmän tai vähemmän normaalia ja se, mikä oli takana ennen tätä, oli sadunomaisen onnellinen poikkeusolotila (entäs' murheet sitten, joita silloinkin oli, kysy joku! Onhan saduillakin mustat värinsä, sanon vain).

Näin on ollut välttämätöntä ajatella, sillä jos joku hetki olisimme muistaneeet sen, että tämä korsu, tämä kämpä, tämä tehtävä ei ole oikeastaan minua varten, niin me emme olisi jaksaneet näitä sota-vuosia. Mutta nyt, nyt on maa asteittain siirtymässä rauhanaikai-

siin olosuhteisiin, joskohta ne ovat entisestä paljon poikkeavia. Mutta voiko ajatellakaan ihmistä ja yhteiskuntaa, joka — joskaan ei ole yksilöiden summa, kuitenkin on heidän kokonaisuutensa, sodan puristuksessa ei olisi muuttunut! Olla sotilas sota-aikana, se on ikäänkuin oma elämäkatsomuksensa, oma yhteiskunnallinen käsitys-muotonsa, niinkuin on rauhanomainen lainalainen yhteiskuntakäsityksemme meillä täällä ja hawaiiilaisella Hawaijissa, niinkuin on kristillinen ja niinkuin on muhamettilainen uskonnollinen maailmankäsitys. Jokainen näistä mainituista sallii paljon sellaista mikä toisen käsityksen mukaan on rangaistavaa. Näin on sodallakin omat lakinsa. "Sodassa ja rakkautessa on kaikki luvallista!"

Kun me nyt kuitenkin palaamme siviililain alaiseen yhteiskuntaan on meidän, jos mielimme siinä menestyä, osattava joka suhteessa eläytyä sen elämäntyylin

ja luopua paljosta jo totunnaises-ta, joka kuului vain sotaan silloin, kun se oli meille normaalielämää.

Tässä muistuu mieleeni, kuinka eräs veljellinen ystäväni kirjoitti minulle kuinka hän siinä kirjoitus-hetkellä teltassaan kuunteli jaloa musiikkia radiostaan ja vapautui siten hetkeksi arkisesta todellisuudesta. Mutta sitten hän jatkoi: Missä on sanottu, että juuri tämä kaikki, sota ja kaikki tämä muu arkinen touhu on "todellisuutta". Miksi ei yhtä hyvin tuo musiikki oie sitä! Eikö tämä ole vain meidän oma ajatuspinttymämme? Suunnilleen näin hän kirjoitti ja muistaakseni myönsin, että niin on, mutta ei tarvitsisi olla. Se on vain yksi elämäkäsitys, tuo, että epämurkava on todellista ja miellyttävä epätodellista. Voisi olla päinvastoin. Monelle uskova-selle on tämä elämä välitila ja taitavas todellisuus.

Nyt käännän juttuni alkupuolen ylösalaisin, sanoo lukija. Niin teenkin, mutta teen sen tahallani, sillä siirrymme nyt rauhanomaisiin oloihin ja rakentavaan työhön. Äsken vielä epänormaali siviili muuttuu normaalksi ja normaalielämäksi muuttunut sota jäi

historian todistuksesta huolimatta epänormaalksi. Samalla jää entistä paljon suuremmassa määrin meistä itsestämme riippuvaksi, mikä meille muodostuu todelliseksi, mikä epätodelliseksi. Musiikki, kirjallisuus ja kaikki muu taide voi nyt täyttää koko elämäme, että sellainen monenlainen elämän välttämättömyys, joka sisältyy ohjelmaamme vain leipätyönä jää ikäänkuin sivuun. Tätä lausettani ei nyt pidä käsittää väärin, esimerkiksi niin, että yrittäisin luovia ja kehoittaisin muita luovimaan pois velvollisuuksistaan. Mutta koska jokainen ihminen ei voi olla oikealla alallaan, niinkuin ei jokainen sotilaskaan sotahommissa ole voinut tuntea olevansa oikealla alallaan, niin hän tarvitsee jotain joka antaa hänen elämälleen lisäsisältöä.

Niinpä siis elkäämme pelätkö elää omaa elämäämme omine käsityksinemme siitä, mikä lopultakin on normaalia ja mikä epänormaalia. Äskettäin tarvitsimme yhdenlaista omakohtaista propagandaa, nyt tarvitsemme ehkä toisenlaista, peräti vastakkaista.